

1971 års avtalsrörelse: den stora akademikerkonflikten och tjänstepliktslagen

1971 års avtalsrörelse kom att bli den mest händelserika i SACOs historia och berörde i hög grad även LR. Förhandlingarna leddes för SACOs del av Bertil Östergren och för LR:s del av Sven Kinnander.

Med utgången av år 1970 hade den tvååriga avtalsperioden för åren 1969-70 löpt ut. Redan på våren 1970 hade SACO presenterat ett tio-punktsprogram inför avtalsrörelsen. Bakgrunden var att grupperna på hög- och mellanlönennivå hade fått vidkännas stora reallöneförsämringar under de senaste åren.

Medlartrion, Härje Stenberg, Lars-Gunnar Olsson och Bertil Rehnberg under 1971 års konflikt.

SACO yrkade därför på en ettårig avtalsperiod och löneökningar på 23,5 procent. För LR:s del låg tyngdpunkten i yrkandena på en sänkning av undervisningsskyldigheten. Dessutom yrkades lönegradsuppflyttningar för de lägre avlönade LR-lärarna. SACO och LR pläderade för sina yrkanden under hösten 1970, men det dröjde länge innan Statens Avtalsverk reagerade. Först i mitten av december kom en reaktion, som innebar en kraftig låglönesatsning från statens sida. Även inom den kommunala sektorn signalerade arbetsgivaren kraftiga låglönesatsningar och bortsåg från SACOs krav även inom denna sektor.

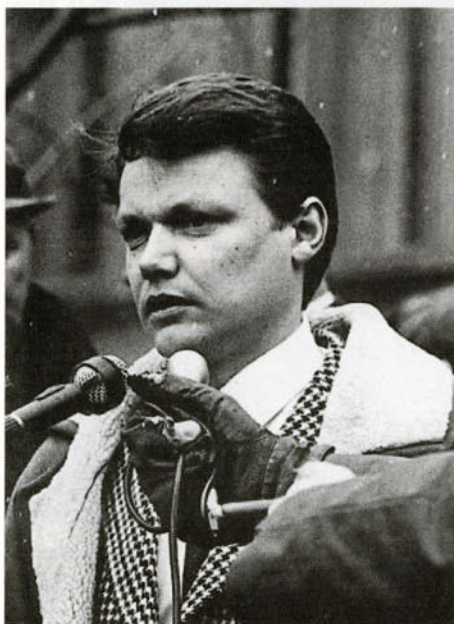
Även med andra organisationer gick förhandlingarna mycket trögt.

Detta ledde till att den statliga sektorn utsåg en medlingskommission bestående av borgmästarna Lars-Gunnar Olsson och Härje Stenberg, senare kompletterad med överdirektör Bertil Rehnberg.

Också på den kommunala sidan strandade förhandlingarna, och även där tillsattes en medlingskommission, sedan bland annat SACO varslat om konflikt.

På den statliga sektorn kom det först den 26 januari 1971 ett bud från medlingskommissionen. Budet hade klar låglöneprofil, och för SACO/LR skulle utfallet bli synnerligen magert. När tre månader gått utan att SACO fått något konkret förslag från den statliga arbetsgivaren, medan däremot övriga organisationer fått åtskilliga bud, strandade SACO förhandlingarna och varslade om strejk för 3 000 medlemmar, i första hand inom förvaltningsområdet. Även SR, som samförhandlade med SACO, varslade nu om strejk.

På den kommunala sektorn utlöstes så småningom SACO-strejker, samtidigt som SAV varslade om en storlockout mot ca 30 000 medlemmar i SACO och SR. Största delen av LR:s medlemmar omfattades av denna lockout.

Benne Lantz, känd LR- och SACO-förhandlare, intervjuas vid 1971 års konflikt.

Natten mellan den 4 och 5 februari 1971 gick ca 4 000 SACO- och SR-medlemmar, bland annat inom SJ, ut i konflikt. Efter den 5 februari upptrappades konflikten gradvis.

Den 10 februari fick SACO motta det första budet i avtalsrörelsen som gällde just SACOs grupper. Budet innebar ett tvåårsavtal, som skulle ge ca 4 procent 1971.

Givetvis kunde SACO inte acceptera medlingskommissionens förslag men förklarade sig beredd att fortsätta förhandlingarna. Men den 19 februari 1971

utbröt storlockouten mot SACO och SR. SAV varslade också om ytterligare lockouter och nu mot officerarna. I slutet av februari omfattade konflikten för SACOs del totalt 43 000 medlemmar och för SRs del ca 3 500 medlemmar. I stort sett samtliga LR-medlemmar antingen strejkade eller var lockoutade.

LR var denna gång mycket väl förberett för en konflikt. Utförliga konfliktanvisningar hade getts till den lokala, regionala och centrala konfliktorganisationen. På skolorna iakttog eleverna i stor utsträckning neutralitet, och några motsvarigheter till de lokala motsättningarna 1966 förekom inte denna gång. Debatten i massmedierna var emellertid även nu mycket livlig, och starka angrepp riktades mot SACO och LR från olika håll, även från politiker.

Den 25 februari lade medlingskommissionen inom den statliga sektorn fram ett bud, som i första hand gynnade LOs och TCOs medlemmar. Budet till SACO skulle ge knappt 10,5 procent, och SACO avvisade det.

I början av mars kom de viktiga händelserna slag i slag. Den 2 mars beslöt SAV att uppskjuta den varslade lockouten för officerare och vissa andra grupper till den 10 mars. Samtidigt fortsatte intensiva förhandlingar med SR för att få denna organisation att inställa konfliktåtgärderna inom järnvägssektorn. Detta lyckade emellertid inte, och strejken fortsatte.

Den 9 mars lade regeringen fram ett förslag till riksdagen om en lag,

SACO-diskussion om inkomstpolic omkring 1970. Bland annat syns SACO-profilerna Lars Tobisson och Bertil Östergren samt LRs och SACOs Benne Lantz.

som skulle ge regeringen fullmakt att för en tid av sex veckor frysa stridsåtgärderna. Regeringen samrådde med de borgerliga partiledarna och dessa förklarade sig, efter kontakt med riksdagsgrupperna, beredda att stödja förslaget.

Det möttes emellertid av våldsamma protester från fackföreningshåll. SACO talade om en svart dag för svensk demokrati. Man frågade sig samtidigt, om inte strejkrätten blivit en chimär. Även LR uttalade sig synnerligen kritiskt om förslaget till tvångslag.

Den 10 mars hävde SAV sina lockouter på grund av lagförslaget, och samtidigt ställde SACO in sina konfliktåtgärder på undervisningsområdet. Natten till den 11 mars, då riksdagen skulle behandla förslaget till

Konflikten 1971. Så kunde det gå till i skolan.

tvångslag, gjorde SACO ett sista försök att stoppa lagen genom att erbjuda sig att frivilligt begränsa konflikten. SAV krävde under dessa nattliga förhandlingar att SR skulle avbryta tågstrejken. SR vägrade emellertid, om inte löften om vissa lönegradslyft gavs. Därmed hade försöket att stoppa tvångslagen misslyckats.

Den 11 mars antog riksdagen tvångslagen eller tjänstepliktslagen.

Mot den röstade ungefär halva moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna.

Den 12 mars utfärdade regeringen en kungörelse, som innebar att senast gällande kollektivavtal mellan staten samt SACO och SR skulle gälla till och med den 23 april 1971 eller till den dag dessförinnan då nytt kollektivavtal kunde träffas.

Under den närmaste tiden fortsatte sedan förhandlingarna. De närmaste veckorna hände emellertid mycket lite. Först den 13 april lade medlingskommissionen fram ett förslag för den statliga sidan. Detta bud skulle ge i genomsnitt 20 procent under en treårsperiod. För SACOs del skulle det emellertid inte innebära mer än 11 procent. Samtliga perso-

nalorganisationer avvisade medlingsbudet. Inte förrän en månad senare kom ett nytt bud från medlingskommissionen. Den statliga sektorn skulle nu få 23,4 procent, men SACO skulle få endast 11,7 procent.

Ungefär en månad senare, den 9 juni, kom ett nytt bud, som för SACOs del inte innebar några större förändringar. Fördelningen mellan de olika organisationerna var denna: LO 30 procent, TCO 27 procent, SR 17 procent och SACO 12 procent. Detta innebar en kraftig diskriminering av SACO. SACO och SR avvisade det slutliga budet och sade samtidigt upp huvudavtalet.

Detta innebar att SACO blev avtalslöst för tre år framåt, vilket kom att gälla även LR:s medlemmar. Staten tillämpade emellertid det lagda budet även för de organisationer som inte undertecknat avtalet, men ett stort problem var att något retroaktivt tillägg inte kom att utgå. Frågan om retroaktivt tillägg var under lång tid föremål för förhandlingar och fördes så småningom till Arbetsdomstolen.

1971 års avtalsrörelse kom att bilda inledningen på en period, då SACO och SR i stor utsträckning isolerades av den statliga arbetsgivarren. Vid varje förhandling fick SACO och SACO-organisationerna, däribland LR, förhandla i motvind.

Så småningom kom en intensiv samverkan till stånd mellan de fyra LO- och TCO-organisationerna inom den statliga och den kommunala sektorn (SKAF, Statsanställdas Förbund, TCO-S och KTK). Detta gjor-

Förhandlingsdirektör Lars Lindstedt, SAV, trea fr. v. trängd mellan LR-företrädarna Ulf Oskarsson, Stig Lindkvist och Sven Kinnander.

de att SACO och SR kom i en ännu besvärligare situation. Så småningom, 1975, skedde en sammanslagning av SACO och SR. Detta stärkte i viss mån akademikergrupperna, men sammanslagningen medförde inga större förändringar av den svåra situation organisationerna befann sig i. Dessutom dominerades den samhällspolitiska debatten vid denna tid av låglönesatsningarna och utjämningsfilosofin. Detta drabbade naturligtvis i hög grad grupperna inom SACO, som i första hand utgjordes av löntagare i mellan- och höglöneskikten.

1989 års avtalsrörelse: skolan kommunaliseras

1989 års avtalsrörelse kom för LR:s del att präglas av kommunaliseringen och alla turer kring den.

Redan från början av avtalsrörelsen stod det klart att förhandlingarna på lärarområdet skulle komma att stå i fokus. Förväntningarna på lärarhåll var mycket högt uppskruvade, i synnerhet i lönefrågan. Detta gällde särskilt slutlönerna. Inom LR hade diskussionerna, särskilt inför LR:s kongress våren 1988, varit intensiva. Bland kraven fanns en ny löneplan, som skulle ge bättre löneutveckling under längre tid.

LR:s styrelse fastställde förbundets yrkanden till SACO-S den 19 december 1988. På lönesidan gick kraven ut på en höjning om i genomsnitt 11 procent av lönerna för alla lärare under en ettårig avtalsperiod. Kraven på olika nivåer varierade, men för exempelvis lektorer och adjunkter krävdes en höjning av slutlönen med 2 000 kronor i månaden. Även på arbetstidssidan fanns krav på sänkt undervisningsskyldighet, i synnerhet för de grupper som hade högst undervisningsskyldighet.

SACO-S' förhandlingsledning bestod av Lars Dahlberg, SACO, Sven Kinnander, LR, och Kjell Eriksson, JUSEK. Kartellens olika organ fastställde yrkandena även på skolområdet, och dessa överlämnades till SAV den 22 februari 1989. Yrkandena presenterades vid presskonferenser, som LR anordnade i Stockholm, Göteborg och Malmö. Samtidigt gjordes en riksomfattande presskampanj i bland annat alla större morgontidningar, vissa kvällstidningar och en del landsortspress.

Planeringen för en eventuell konflikt var också långt framskriden, och konflikthandböcker distribuerades till lokal- och kommunföreningar.